

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง บทบาทและมาตรการของรัฐในการจัดหาที่ดินสำหรับจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ: ศึกษากรณีเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบทบาทและมาตรการของรัฐในการจัดหาที่ดินเพื่อการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ 2) เพื่อศึกษาผลกระทบในวิถีชีวิตของประชาชนในระดับพื้นที่ที่เกิดจากการจัดหาที่ดินเพื่อจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ 3) เพื่อศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวและกลยุทธ์ในการต่อรองของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินที่ได้รับผลกระทบจากการจัดหาที่ดินของรัฐเพื่อจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ โครงการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งทำความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่พิจารณาผ่านปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการใช้ที่ดินกับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดน โครงการวิจัยนี้มีพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกยาสูบ อำเภอแม่สาย 2) บ้านสบกก ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน 3) กลุ่มอนุรักษ์ป่าทุ่งจั่ว อำเภอเชียงของ และ 4) กลุ่มอนุรักษ์ป่าบุญเรือง ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่รัฐกำหนดให้เป็นสถานที่จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ และมีการเคลื่อนไหวต่อต้านและต่อรองจากประชาชน ผู้วิจัยอาศัยเทคนิคการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตการณ์เวทีการประชุม สัมมนาของทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีระยะเวลาการศึกษา 1 ปี นับตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2560 – เมษายน พ.ศ. 2561

จากการศึกษาพบว่า รัฐมีบทบาทอย่างสำคัญในการในการผลักดันนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา รัฐเป็นผู้ริเริ่มให้จังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่นำร่องก่อนเป็นลำดับแรก รัฐได้เปิดโอกาสให้นักลงทุนจากต่างชาติเข้ามาคัดเลือกที่ดินเอง แต่ต่อมารัฐได้เปลี่ยนบทบาทใหม่ในยุคคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ โดยรัฐเป็นผู้จัดหาที่ดินของรัฐเองสำหรับจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 10 จังหวัดทั่วประเทศ การจัดหาที่ดินของรัฐจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นการเปลี่ยนความหมายหมายที่ดินให้กลายเป็นสินค้าเพื่อประโยชน์ในการลงทุน การจัดหาที่ดินของรัฐจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงรายอาศัยมาตรการศึกษาที่ทำให้ที่ดินของรัฐไร้ค่าทางเศรษฐกิจ อันเป็นการสร้างความชอบธรรมให้รัฐนำเอาที่ดินไปจากชาวบ้าน ทั้งนี้การจัดหาที่ดินจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงรายได้สร้างผลกระทบให้กับชาวบ้านในรูปแบบของการแบกรับภาระการพัฒนา การถูกเบียดขับออกจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการถูกกีดกันจากการเข้าถึงทรัพยากรที่ดิน นอกจากนี้การจัดหาที่ดินของรัฐยังสร้างความขัดแย้งในตัวอีกด้วย ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการถูกต่อต้านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา อนึ่งชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบได้สร้างการต่อรองขึ้นมาด้วยกลยุทธ์การเจรจาต่อรองค่าชดเชย การเคลื่อนไหวทางสังคม และการสร้างความรู้ใหม่ โดยกลยุทธ์ทั้งสามของชาวบ้านเป็นไปเพื่อต่อรองความหมายที่ดินที่เปลี่ยนแปลงไป ผลที่เกิดขึ้นจังหวัดเชียงรายสูญเสียความชอบธรรมในการจัดหาที่ดินในท้ายที่สุด

คำสำคัญ: เขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย บทบาทของรัฐ ที่ดิน กลยุทธ์การต่อรอง

Abstract

This research entitled The Roles and Measures of the State in the Provision of Land for the Establishment of Special Economic Zones: A Case study of Chiang Rai Special Economic Zone . There are 3 objectives as follows: 1) to study the roles and measures of the state in the provision of land for the establishment of special economic zone, 2) to study the impact of the ways of life of people who are affected by the special economic zone, and 3) To study the movement and negotiation strategies of the people who are affected by land provision. This qualitative research aimed to understand the social change process by that is considered through the conflict of land use issues and the establishment of special economic zones in the border areas. The area of study area consisting of 1) Tobacco Grower Enterprise Group, Mae Sai district, 2) Ban Sop Kok, Ban Saew Subdistrict, Chiang Saen District, 3) Thung Ngew Forest Conservation Group, Satan Subdistrict, Chiang Khong District, and 4) Boonruang Forest Conservation Group, Boonruang Subdistrict, Chiang Khong district which are the target area that the state has designated as a special economic zone. And there are movement of people to against and negotiate the land provision. The research was conducted during April 2017 to April 2018 by interview, focus group, observation affected communities, NGOs, and The National Human Right Commission. The information also obtained from observation of government officials meeting, seminar and document research.

According to this study, it has been found that the state has played an important role in initiating the border special economic zone policy since 2000. Chiang Rai province was selected by the state as the first border special economic zone in 2000. In the time, the government allowed the foreign investor to select an appropriate land for establishing the special economic zone. But later, under the National Council for Peace and Order (NCPO) era the state changed its role to select the government land by itself to establish all 10 border provinces nationwide. By using state property for the special economic zone, it is changing meanings of land to become a commodity for benefits of investment. Chang Rai provincial government exploit the study of the consultant company to make the community land as marginal land which it is legitimate for the state to take it from the villagers. As ae result, the provision of land has the impacts on the villagers in the form of the burden of development, the exclusion of participation in development, and exclusion from access to land resources.

In addition, the measure of the government also creates contradictions itself which are the conditions of people to against the project of the government. The affected villagers then negotiated the government by 3 strategies; bargaining for the compensation; mobilizing the social movement; and constructing new knowledge in land management. As a result Chiang Rai provincial government has lost the legitimacy in the provision of land.

Keywords: Chiang Rai special economic zone, role of state, land, negotiation strategy